

**Extracte de les aportacions del 223 Sopar Hora Europea:
«Democràcies en crisi?»**

Ponents:

Manuel Milián i Mestre

Consultor, periodista, escriptor i expolític

Núria Beltrán i Rahola

Llicenciada en Dret. Master of Laws per American University Washington College of Law

Albert Sáez i Casas

*Professor de la Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals Blanquerna-URL.
Director adjunt El Periódico*

Jordi Cussó i Porredón

Director de la Universitas Albertiana

Moderador:

Ignasi Batlle i Molina

Enginyer d'obres públiques

Manuel Milián i Mestre

Consultor, periodista, escriptor i expolític

«La democràcia estableix les lleis des del principi i està implementada d'ètica i està plasmada en el realisme. Hi ha una fallida de valors que han entrat en crisi.»

Hi ha dos corrents que marquen la democràcia al llarg de tota la història de la humanitat: una és la política vista per Plató i una altra pel seu deixeble Aristòtil. Plató té una visió de dalt a baix, deductiva, perquè hi ha un gran principi axiomàtic que és l'autoritat, l'ordre i la justícia. Aquests termes absoluts viuen en la realitat del que ell diu hiperurani, és a dir, estan al cel, i d'allí es dedueixen tots els principis participatius en els quals es concreta la vida de cada dia. Això marca l'idealisme, que és un corrent que està al llarg de la història dintre de la democràcia. En canvi, Aristòtil parteix de la realitat absoluta. Les coses són reals, no són transmissions des del hiperurani a homes que hi ha a la terra. Parteix del que hi ha, de la realitat de la terra i això se sublima d'alguna manera en una elaboració de la teoria dels universals. Aquesta visió distinta, fa que Aristòtil sigui hiperrealista en el plantejament de la política, que marca el pensament de la humanitat posterior. La política ha d'harmonitzar els interessos col·lectius amb un sentit de justícia i amb una participació directa de la gent. Classifica les democràcies segons les constitucions: la primera és la monarquia, i la corrupció d'aquesta és la tirania. La segona és l'aristocràcia, i la corrupció d'aquesta és l'oligarquia. La tercera és la *politeia*, la república, la participació del poble activament, però la seva corrupció és la democràcia.

Tot això queda superat per unes distincions morals i idees fonamentals del cristianisme. La primera gran revolució que porta el cristianisme crea una distinció: el món està fet de dos plans: el pla humà i el pla superior, diví. La segona és una capacitat crítica i analítica del que és l'aportació de part humana respecte de la transcendència. Tot això marca el naixement de les predemocràcies que s'estableixen en l'antiguitat. Això dona pas a la visió de la *caritas*, de la unitat en l'harmonia que ve donada per l'amor, la teoria de Sant Pau. Aquesta visió és la que garanteix que hi hagi unes concordances en les primitives societats cristianes.

Hi ha aspectes que fomenten una visió molt crítica de la transformació des del cristianisme del sistema democràtic: la visió revolucionària, s'ha de canviar tot perquè la justícia s'implanta. Tota la innovació de la cultura moderna i contemporània ve del concepte laïcitat, que inventa el cristianisme. El papa Benet XVI va subratllar que els estats han de tenir una cultura política laica. Alexis de Tocqueville va dir que la democràcia real parteix del municipi que és la cèl·lula fonamental. Pel cristianisme, ho és la família.

Tota aquesta evolució ens portarà a una crisi de la tradició democràtica europea, que es produeix a partir de l'ordenament social, que estableix una sèrie de condicions. Aquí té molt a veure el segle XIX, Marx i el marxisme, que qüestionen els esquemes liberals, que són els que han donat peu al capitalisme que tots coneixem.

La crisi del 29 és el catacraf del sistema democràtic, ja que arrossega conseqüències absolutes en tot el sistema polític. Tant és així, que acaba desordenant tot el sistema de convencions socials i reapareix el fenomen dels reordenadors. Això és un perill paral·lel al que estem vivint

avui dia. Els reordenadors són aquells que volen imposar un criteri de nou ordre perquè les coses tornin a tenir uns camins pels quals es pugui conduir la normalitat diària. Aquests són els feixismes.

Aquí hi ha una sèrie de fenòmens que apunten a la projecció actual: l'aparició del neofeudalisme econòmic. El capitalisme, en lloc de ser una estructura de poder basat en la societat i l'autoritat del senyor feudal que et protegia i et garantia la convivència, ara es converteix en poder econòmic que absolutitza la vida social, econòmica i política. Són les nacionals i multinacionals. I també el fenomen dels *lobbies* no reglamentats que degeneren el sistema democràtic.

Tot això ens porta a unes qüestions molt transcendents: els oligopolis, la degradació del sistema capitalista. Grups que monopolitzen tot el poder. Hi ha unes minories financeres que trastocquen l'ètica del mercat de manera absoluta. Actualment la banca està dominada per un altre *lobby*: el fons d'inversió. La banca maneja el que li deixa manejar el fons d'inversió. Aquesta superestructura està determinant els corrents de les pujades i baixades dels països.

El nou repte que estem vivint davant dels avenços de la ciència i la tecnologia està desbordant el nostre sistema. En aquest moment, el 5% de l'economia la realitzen els robots, i un robot s'amortitza en vuit anys. En l'any 2020, el 22% de l'economia del món la produiran els robots i s'amortitzaran en un any. Aquest repte de la ciència és permanent perquè és dinàmic. La velocitat creixent de la ciència està desbordant la capacitat humana d'assumpció dels canvis d'aquesta realitat. Aquí hi ha un repte superior a la capacitat humana d'assumir i absorbir totes les aplicacions de la ciència a través de la tecnologia. Això ens porta a les xarxes socials que trenquen l'esquema crític que portava el quart poder, la premsa i els mitjans de comunicació. Destruïxen el concepte de l'autoritat monolítica. D'aquí ve la idea de la postveritat, ja que hi ha tantes opinions en acció permanent, que la veritat no té una plasmació clarament definida. Per tant, hi ha moltes veritats que van influïnt en la gent. Aquest tema revolucionari canviarà la moral i la manera de comportar-se les persones i això desafiarà el sistema parlamentari. Estem trencant tots els models i posem en qüestió el concepte de llibertat dins de la convivència democràtica. Això ens portarà a democràcies directes i democràcies refrendatàries.

En aquest moment, la democràcia està fallant com a eina política. A Catalunya s'està qüestionant absolutament a partir d'un concepte predemocràtic: el sistema que la democràcia és la voluntat del poble, no el que diu la llei, i això és una gran barbaritat. La democràcia estableix les lleis des del principi i està implementada d'ètica i està plasmada en el realisme. Hi ha una fallida de valors que han entrat en crisi. Estem vivint la reaparició d'un concepte subtil de superhome, la idea de Nietzsche, l'home més poderós que Déu, en el nostre cas, el científic. Hi ha una crisi molt greu de la moral personal i de l'ètica col·lectiva. Som orfes d'una elit intel·lectual que esclareix i il·lumina el futur. Per últim, no descartem el factor islamista com a element de corrosió extemporani, regressionista del sistema democràtic occidental.

Núria Beltrán i Rahola

Llicenciada en Dret. Master of Laws per American University Washington College of Law

«La democràcia té com a fonament l'estat de dret i se sustenta en la divisió de poders, els drets humans i l'imperi de la llei. I no sempre es compleix perquè el concepte de democràcia s'ha pervertit. Cal un rearmament moral.»

Una cosa és la Democràcia en majúscula, gairebé una utopia, i una altra cosa són les democràcies amb minúscula i plural, que no solen coincidir.

La democràcia, en el sentit grec, és el govern dels millors i més savis. Avui dia ens trobem amb una oligarquia o partitocràcia que tant pot estar en una monarquia parlamentària com en una república i que no té res a veure amb les autocràcies o les monarquies absolutes. Però aquesta democràcia directa aplicada a estats grans sol caure en demagògia que deriva en tirania, mentre que la partitocràcia cau en la temptació de perpetuar-se i en pràctiques corruptes.

A propòsit de referèndums o democràcies directes, seria interessant recordar que a Europa sempre hi ha hagut una pulsio per millorar la democràcia. Hi ha una teoria que diu que les persones reconeixen el dret com la norma i regla de vida en comú. Hi ha una versió anàloga desenvolupada pel polític Joaquín Costa, que diu que l'obligatorietat de la llei depèn de l'acceptació dels ciutadans, és a dir, només quan el poble sanciona les lleis tàcitament o en referèndum, la llei adquireix la naturalesa de dret. Ell considera inalienable el dret del poble a no acceptar ni complir les lleis.

Avui també es parla de la teledemocràcia. Segons aquesta visió, la participació directa de la ciutadania seria només útil per qüestions candents: eutanàsia, terrorisme, avortament, violència de gènere, contaminació ambiental... Tots són temes crucials que susciten inquietud i debat, ja que es tracta de qüestions on s'expressen valors, tradicions i visions del món d'una societat. La reglamentació no hauria de quedar restringida a un grup d'experts ni a majories polítiques ni a grups de pressió.

La sociologia jurídica actual estudia el fet que els ciutadans, als veure's marginats del procés legislatiu, no se senten solidaris amb determinats textos legals i això dificulta el seu compliment.

Una democràcia buida de ciutadans no existeix. Però aquest ciutadà no acaba d'alliberar-se del complex de súbdit i està més preocupat per les seves cuites particulars que per la cosa pública. Es rondina molt però no es protesta pel que és important. La por i la desídia, o bé la frustració o impotència ens tenallen, i no s'està molt segur del que és la justícia i la llibertat. I tampoc se sap què és l'alteritat. A més, el ciutadà és assetjat per la dictadura que imposa la globalització d'uns ens transnacionals que no estan subjectes a cap mena de control.

¿Quina defensa té el ciutadà davant la cosa pública, la qüestió fiscal, la inseguretat jurídica o davant grans empreses que imposen les seves regles de joc?

Els problemes de la democràcia en una societat globalitzada són la temptació totalitària, el domini d'una economia especulativa financera internacional, apàtrida, insolidària i amoral que

ha usurpat el rol tradicional de la política, sotmetent-la. La classe mitjana està desapareixent perquè totes les càrregues cauen damunt d'ella.

Els ajustos necessaris i dolorosos per no perdre el tren de la història són una tasca individual, un repte. No ens podem passar la vida donant la culpa als altres, ni deixar de fer ni tampoc deixar passar els esdeveniments, cosa que acaba aprofundint les injustícies que cada canvi de cicle provoca.

La democràcia té com a fonament l'estat de dret i se sustenta en la divisió de poders, els drets humans i l'imperi de la llei. I no sempre es compleix perquè el concepte de democràcia s'ha pervertit. Cal un rearmament moral.

Albert Sáez i Casas

Professor de la Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals Blanquerna-URL.

Director adjunt El Periódico

«Hi ha tres característiques fonamentals: la transparència, és a dir, no fer res que no es pugui explicar. L'horitzontalitat, en què no tens un lloc per amagar res, i l'emancipació, ja que estem en constant desenvolupament.»

Tinc una visió heterodoxa i provocadora sobre aquest tema. Primer, no hi ha solució a cap dels problemes que plantejarem fora de la política. Segon, tendim a idealitzar el passat, cosa que ens porta al pessimisme. Tercer, aquesta crisi consisteix en un canvi de mentalitat.

El telèfon intel·ligent ens canvia la percepció de l'espai i el temps i també la manera d'accedir al coneixement. Les persones més grans accedeixen al coneixement d'una forma lineal, mentre que els més joves poden tenir obertes moltes pantalles alhora, és a dir, tenen una manera disruptiva d'accedir-hi.

Alguns dels fonaments del món que es van crear al segle XVIII estan en crisi. Quines són les causes? La revolució de maig del 1968, que va qüestionar l'autoritat, la caiguda del mur de Berlín el 1989, que a més d'acabar amb els règims comunistes, va suposar la caiguda d'una manera d'entendre la relació entre la política i l'economia i es va debilitar l'espai intermedi entre el liberalisme salvatge i el comunisme totalitari. A més, la caiguda de *Lehman Brothers* l'any 2008, que va revelar que el poder polític s'havia sotmès al poder econòmic. Hem descobert que la crisi, que semblava econòmica, és una crisi política i una crisi moral.

Quines són les característiques fonamentals de la nova mentalitat que ha posat en crisi la societat que va començar el segle XVIII? Aquesta mentalitat, que podríem anomenar digital, té tres característiques fonamentals: la transparència, és a dir, no fer res que no es pugui explicar. L'horitzontalitat, en què no tens un lloc per amagar res, i l'emancipació, ja que estem en constant desenvolupament. Volem vincles electius, no predeterminats i, si ens hi fixem, fem moltes coses per desvincular-nos del que no és electiu. La tecnologia digital respon a la mentalitat d'una determinada època.

Quines conseqüències té això per la democràcia? Ha provocat el procés de desintermediació en molts àmbits. Ja no són tan necessaris com abans perquè les estructures horitzontals els fan innecessaris. També ha afectat els partits polítics i la manera com hem organitzat les democràcies fins ara. Aquesta desintermediació té aspectes positius i negatius. Un aspecte positiu és l'empoderament del ciutadà, la barrera d'entrada al sistema polític ha baixat. Un altre aspecte positiu és la possibilitat de participar en la política. Un aspecte negatiu és el que els experts denominen *sitges digitals*, és a dir, la tendència a agrupar-se i tancar-se segons determinades afinitats i això fa que cada vegada els costi més arribar a acords amb gent que pensa diferent.

Jordi Cussó i Porredón

Director de la Universitas Albertiana

«En la condició humana hem de vetllar per dues coses: l'ús de les llibertats i que els recursos són limitats. Si hem de conciliar l'ús de les llibertats amb uns recursos que sempre seran limitats, em quedo amb la democràcia, perquè és la manera més idònia per gestionar la contingència, la vulnerabilitat, aquelles coses que podrien ser millors.»

Que les democràcies estiguin en crisi no vol dir que hagi de ser perfecte. Sempre estarem insatisfets davant l'expressió democràtica que es doni al nostre país. No partim d'una base dolenta que hem de canviar, sinó que partim d'una democràcia que volem millorar. Volem que sigui més equitativa, participativa, millor i que doni més respostes a les coses que tenim plantejades, però a vegades se subratlla tant l'imperfecte i el negatiu que ens quedem amb una sensació que ens fa perdre certa objectivitat del que significa viure en aquesta democràcia.

En la condició humana hem de vetllar per dues coses: l'ús de les llibertats i que els recursos són limitats. Si hem de conciliar l'ús de les llibertats amb uns recursos que sempre seran limitats, em quedo amb la democràcia, perquè és la manera més idònia per gestionar la contingència, la vulnerabilitat, aquelles coses que podrien ser millors. Els seus límits són una interpel·lació per a la ciutadania perquè avanci el projecte que tenim amb els condicionants del nostre segle i sigui molt més serio, més responsable i doni resposta a les necessitats del nostre temps.

La democràcia és una manera d'organitzar la convivència humana, que és el gran problema de la humanitat des de sempre i per sempre. Conviure cada vegada és més complicat. I com no tenim resolt aquest problema, li demanem al sistema democràtic que ens ajudi a resoldre'l. Aquesta convivència demana una cultura, una estructura i una educació que siguin democràtiques. Molt més que no escollir cada quatre anys una sèrie de persones que ens resolguin els problemes. Per tant, la democràcia ha de ser micro, meso i macro. S'ha de donar a tots els nivells on hi hagi organitzacions que hagin de prendre decisions.

La Carta de la Pau dirigida a l'ONU en el seu punt 10, parla que la democràcia ha de fer un salt qualitatiu. Tots tenim dret a reunir-nos, a expressar-nos, a pensar, però no sempre tenim el dret de viure segons la nostra consciència i segons aquelles coses que creiem, i aquest dret també l'hauríem d'incorporar entre els drets fonamentals. Per fer aquest salt qualitatiu apunto tres aspectes que considero que són importants:

L'acumulació i la concentració de riquesa tan gran que tenen alguns països és un atemptat contra la democràcia. Desequilibra les institucions i el contracte social entre la institució i l'estat de tal manera que impedeix, moltes vegades, que es pugui donar. Sempre existiran les desigualtats i la democràcia, això deu ser l'art de mantenir un món desequilibrat en equilibri. La gran pregunta que s'han de formular les democràcies d'aquest segle és: quin desequilibri és èticament acceptable si volem viure en països democràtics?

Les institucions. Hi ha una crisi institucional que fa que a la majoria dels ciutadans els hi sembli que les institucions públiques no els representen. Com si existís una desconexió, sobretot, entre les institucions i la ciutadania que es fa més palesa i evident. Tenim la sensació que les nostres institucions polítiques se senten impotents i que no tenen els mecanismes necessaris per maniobrar d'una manera diferent.

La democràcia és quelcom que no es pot imposar. I molt menys amb guerres. Perquè si fent guerres volem portar la democràcia a segons quins països, segur que volen la democràcia, però no voldran la mentalitat d'Occident. Encara que el món sigui global, hi ha molts mons que cal respectar.

Hi ha un nosaltres excoent i un nosaltres incloent. Aquest món del nosaltres és molt important en aquest moment. Viure junts és molt complicat. Demana molt esforç perquè en el fons també hi ha un tema que és fonamental i sobre el que s'han fonamentat aquests valors: la llibertat, que és el gran fonament de la democràcia, es pot convertir en el gran enemic de la democràcia. La llibertat és sempre co-llibertat, perquè és amb altres que també són lliures. I aquests altres comparteixen espai i temps amb mi. La llibertat no és només individual, és també social, ja que no acaba on comença la teva, sino que comença amb la teva. Hem de treballar i potenciar, si volem fer aquest salt qualitatiu, aquesta llibertat social, co-responsable. Això demana reconstruir el teixit social. Hem de recuperar els cossos socials intermedis, perquè donen o creen cohesió social i poden donar resposta a les necessitats socials. Necessitem molta més cohesió social perquè sinó no podem integrar molts d'aquests problemes que planteja la nostra societat. La democràcia ha de deixar de ser d'individus i ser de grups. I dins d'aquests grups jo m'hi puc integrar i participar en la vida social, econòmica, cultural i religiosa, en aquella que consideri que s'adapta millor a les meves creences i a la meva consciència.

Podríem conviure tots junts però algú ha de coordinar. Algú ha de reglar perquè cap d'aquests grups atempti contra els drets humans. I què és tolerable? Totes les maneres de viure i costums que no facin mal a ningú, però que puguin anar desenvolupant-se i creixent en aquests barris. Xavier Melloni deia que hem d'arribar a assolir una democràcia tan plural on aquests nosaltres que conviuen no sigui per una resignada constatació. Constatem que no us puc eliminar perquè us necessito, perquè en el fons estem interconnectats i ens necessitem mútuament. Hem d'arribar a acceptar, atendre, acollir la pluralitat de famílies, de cultures i de cosmovisions.